

ЮБИЛЕЙ: 125 ГОДИНИ, ПОСВЕТЕНИ НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛСТВОТО

WWW.NATIONALGEOGRAPHIC.BG • цена 5 лв. • ЮНИ 2013

NATIONAL GEOGRAPHIC

БЪЛГАРИЯ

РОДОПСКИТЕ СВЕТИЛИЩА

свят на тайни и загадки

МИСТЕРИЯТА НА РИСКА
СРЕД АБОРИГЕНИТЕ
НАВАЛИЦА НА ЕВЕРЕСТ

ISSN 1312-6571

5

лв.

06

9 771312 657220

Това е откъс от списанието.

**Цялото списание може да намерите в
Библио.бг**

www.biblio.bg

СТАТИИ

24 Мистерията на руска

Защо изследователите излагат на опасност живота и репутацията си?

Текст: Питър Гуин

30 За руска от първо лице

Среща с хората на руска Силвия Ърл, Ранулф Файнс и Боян Петров.

Снимки: Марко Гроб и Иво Данчев

36 Първите австралийци

Древните обичаи на аборигените са запазени в някои райони на Австралия.

Текст: Майкъл Финкъл

Снимки: Ейми Тонсинг

56 Пренаселеният Еверест

Върхът се е превърнал в емблема на всячко сбъркано в алпинизма.

Текст: Марк Дженкинс

76 Култ и светлина

Скалните обредни комплекси в Източните Родопи са свързани с култа към светлината.

Текст: Любомир Кюмюрджиев

Снимки: Красимир Андонов

90 Последните китоловци

Норвежците още спазват традициите на викингите. Но децата не искат да станат китоловци.

Текст: Роф Смит

Снимки: Маркъс Блийсдейл

РУБРИКИ

NG България
Писма

ОБРАЗИ

Вашата снимка

ГЛОБУС

- Син, зелен, червен... мег
- Златни рибки за всеки вкус
- Обречен брак
- Телескоп на старта

Ръководство по оцеляване
От редактора

www.nationalgeographic.bg
Репро

КОРИЦА

Заснета при специално осветление, скалната „глава“ от Белинташ показва защо изумяващите човешкото въображение природни форми са обожествявани от древните.

Снимка: Красимир Андонов

ОБРАЗЫ

Kumai

Като фигури в театър на сенките очертанията на манекени, осветени от голи крушки и скрити зад червен брезент, привличат купувачи в Гуйлин. На популярния нощен пазар в града се продават грехи, дрънкулки, храна и др.

СНИМКА: МАКС ФОРСАЙТ

ГЛОБУС

(Разно)цветен мед По крачката на пчелите обикновено е полепнал жълт цветен прахец. Миналата есен в Рибовије, Франция, пчелите започнали да се връщат в кошера омазани със син, зелен и червен сироп. Причината била, че търсели храна във фабрика, преработваща захарни отпадъци от разноцветни бонбони. Френските пчелари не могли да продават медените пити с бонбонени цветове, което било в ущърб на местното производство, възлизащо на 1000 тона мед годишно. По закон медът може да съдържа само една съставка: преработен от пчели нектар. Цветът на истинския мед варира от бяло до кафяво. Но по време на суша или недостиг на цветове всичко може да се случи. „Пчелите търсят храна всеки ден. Ако изобилието от нектар секне, те събират каквато захар им падне“ – казва Тим Тъкър, вицепрезидент на Американската асоциация по пчеларство. —Джона Ризо

МИСТЕРИЯТА
НА

РИСКА

Защо го правим?
Какво кара
изследвателя
да се изправя
срещу опасността
и да упорства,
когато други биха
се отказали?

Текст: Питър Гуин

ъководителят на историческия опит за прекосяване на целия Голям каньон по дължина нямал ефектната външност на типичен търсач на приключения от американския „позлатен век“. Джон Уезли Пауъл бил висок едва 1,68 м, имал остра четинеста коса и непокорна брада с петна от тютюн, стелеща се върху гърдите. Десният ръкав

на самото му висял празен – резултат от рана от куршум „Миние“ в битката при Шайло по време на Гражданската война в САЩ. Въпреки това след войната той изследвал големи участъци от Скалистите планини, живял сред враждебно настроени индианци, пътувал със сал по реките Грийн Ривър и Колорадо и проучвал непознатите лабиринти на една от най-големите системи от каньони в света. Страничен човек с основание би се зачудил какво е накарало този слабичък, едноръък университетски професор да предприеме някои от най-рискованите изследвания на неговото време.

Всъщност същия въпрос бихме могли да си зададем за всеки от онези трийсет и двама мъже, които се събрали заедно с Пауъл в клуб „Космос“ във Вашингтон на 13 януари 1888 г. Като него повечето от тях също били извършили опасни пътешествия в диви и непознати места. Сред тях имало ветерани от Гражданската война и кампании срещу индианците, военноморски офицери, планинари, метеоролози, инженери, естественици, картографи, етнолози и един журналист, прекосил Сибир. Тези мъже били засядали

в ледовете на Арктика, били преживели свирепи морски бури, били оцелели след нападения на зверове, били се измъквали от лавини, били гладували почти до смърт и били устояли на съкрушителната самота при пътуванията си сред далечни пейзажи.

Всички те се събрали в онази вечер, за да основат Националното географско дружество, обединени около идеята, че мисията на тяхната нова организация – „разширяване и разпространение на географското познание“ – ще изисква трудни изследвания в непознати територии.

Всички видове проучвания са неразривно свързани с представата за риск. Рискът е в основата на всяко пътуване в неизвестното – независимо дали става дума за капитан, управляващ кораба из непознати морета, за учен, който изследва опасни болести, или за предприемач, който инвестира в нов проект. Но какво точно е подтикнало Христофор Колумб да предприеме пътуване през Атлантическия океан, Едуард Дженър – да изпробва върху дете своята теория за ваксинацията срещу едра шарка, или Хенри Форд – да заложи на идеята, че автомо-

Интервю: Любомир Кюмюрджиев Снимка: Иво Данчев

На тъмно и студено извън кабинета

БОЯН ПЕТРОВ е биоспелеолог, работник в БАН. Той изследва животинския свят на границите на разпространението му: търси непознати видове в пещери и пропасти, събира фауна в зоната на вечния сняг и лед на планините. Изкачил е 14 върха над 5000 м и 4 осемхилядника. Това лято ще катери сам К2 (8611 м) и Броуд Пик (8047 м) в Пакистан*. Прониквал е в 450 пещери, много от тях неизследвани. Малцина вършат такива неща – при това не страдат от диабет като Петров. Той обаче не харесва да бъде отличаван от другите изследователи по тази причина – и не смята, че „страда“.

Диабетът не прави ли работата ви прекалено рискована?

Всъщност той се отключи вследствие на химиотерапии, с които бях излекуван от две ракови образувания. Това наистина бе докосване до смъртта! Сега заболяването ми е под контрол; научих се да владея метаболизма си. Разчитам на отлична физическа подготовка, техническо усъвършенстване и на това, че знам къде отивам и какво мога да очаквам там. В много по-добра форма съм от мнозина, водещи нездравословен живот, а и подготвените зоолози, които стигат толкова далече от уютните си кабинети, са малко.

Какво търсите в пещерите и по върховете?

Нови форми на живот. Всяка година откривам неизвестни видове от различни групи. Живеещите по екстремните места създания са слабо проучени – с работата си помагам за разкриването на особеностите на този свят.

Какво следва след експедицията в Пакистан?

През ноември заминавам за Юнан в Китай, където ще изследвам пещери, подземна фауна, най-вече моята голяма страст – прилепите.

Били сте субсигурани от *National Geographic*.

През 2006–2008 г. с колеги от Цюрих и Одрин реализирахме проект за изследване на застрашения прилеп Бехцайнов нощник (*Myotis bechsteinii*) в Странджа, подкрепен от *National Geographic*.

Да се върнем към рисковете...

Падал съм няколко пъти от високо, хапала ме е отровна змия... Рисковете в моята работа са неизбежни, но аз не ги търся. За мен животът е по-ценен от което и да е научно откритие. На 40 години съм и си пожелавам още поне толкова, за да стигна по-дълбоко и по-високо!

* За съжаление след това интервю Боян Петров пострада при автопроизшествие – животът му е във от опасност, но чуленият десен крак не ще му позволи да изпълни плановете си за това лято.

От зелената морска костенурка йолну консумират всички ядливи части.

тиригълна поляна, встрани от която имаше няколко подобни на фургони къщи. Батумбил седеше под старо мангово дърво и плетеше чанта от естествени влакна. Носеше черен потник, виолетов саронг, очила за четене, ноктите ѝ бяха лакирани в червено. Буйните ѝ черни къдрици бяха прибрани на върха на главата с жълта панделка.

Стоварих на земята два сака с личен багаж и 12 торби с покупки. Подхвърлих, че вечерята за 25 излиза доста тежичка. Погледни всичката тази храна, каза тя. Ти представяш ли си да уловиш всичко това за един ден само с копие? И на следващия ден пак? Съгласих се, че би било кажи-речи невъзможно. Або-

ригените, каза тя, са го вършели всеки ден в продължение на поне 50 000 години.

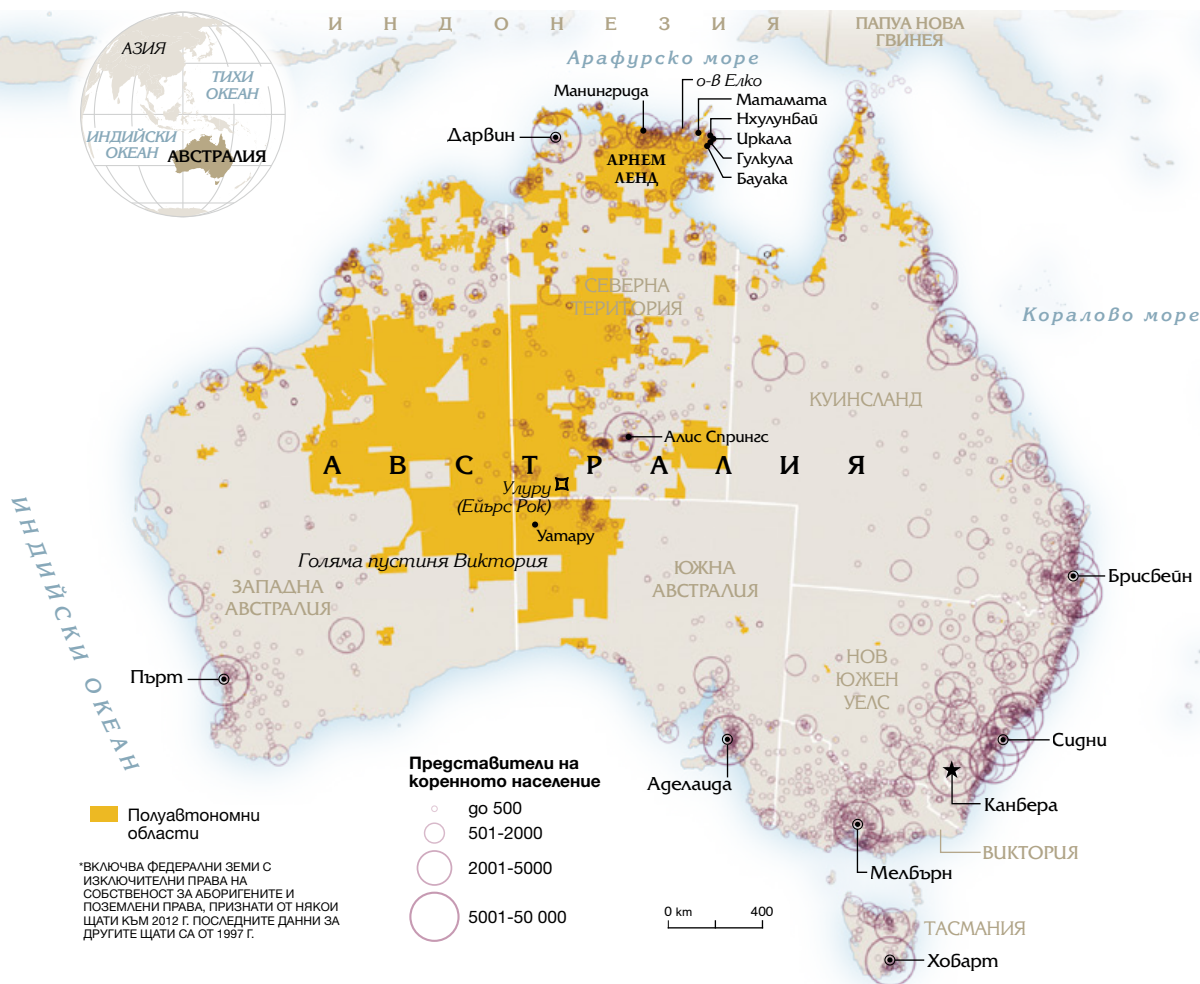
През 49 800 от тези години те са разполагали с целия континент. Някога е имало около 250 различни аборигенски езици. Между носителите им обаче съществува дълбоко духовно и културно сходство и всички те наричат себе си аборигени. Живеели в малки номадски групи и се местели из огромните пространства на Австралия. После, на 29 април

Майкъл Финкъл лично опитал вкуса на морската костенурка, докато подготвял репортажа. Ейми Тонсинг снима аборигенските общности повече от три години.

През 70-те години на XX в. аборигените започнали да се връщат в полуавтономните области. Резултатът: по-здрави общности с по-ниски нива на затлъстяване, диабет и травми вследствие на консумация на алкохол. Днес 21% от тях (общо ок. 670 000 души) живеят в дивни райони.

1770 г., британският изследовател Джеймс Кук акостирал на югоизточния бряг. Следващите два века били ужасяващ пример за геноцид – кланета, болести, алкохолизъм, принудителна интеграция, капитулация.

Днес в Австралия живеят над половин милион аборигени – под 3% от населението. Според много антрополози аборигените имат най-дълго просъществувалата религия в света, както и художествените форми с най-дълга традиция – зашрихованите и осеяни с точки рисунки. Те са едно от най-устойчивите общества, съществували някога на планетата. Но традиционният аборигенски начин на живот е почти изчезнал. Почти. Останали са

няколко места. Най-вече Арнем Ленд, където се намира Матамата наред с няколко десетки други общности, свързани с неравни черни пътища, проходими само в сухо време.

Областта Арнем Ленд не е напълно изолирана от съвременния свят. Там използват слънчеви панели, сателитни телефони, алуминиеви лодки и телевизори с плосък екран. Но е труднодостъпна, пълна с трънливи храсталаци, змии, насекоми и крокодили. Ако новото поколение предпочете супермаркета пред копието, тогава това наистина ще е краят. Чудех се каква е вероятността подобно нещо да не се случи. Затова и потърсих Батумбил. Тя огледа торбите с храна от супермаркета и

Мъже в Манингрида украсяват
направен от дънер ковчег, в който
ще погребат черепа на свой древен
предшественик. Черепът, който
доскоро се е намирал в музей в
Дарвин, току-що е бил върнат на
местната общност.

НОВА ЕРА НА ОТКРИТИЯ

ТЪЛПИ

НА ЕВЕРЕСТ

Как да оправим
бъркотията
на Покрива на
света

На 19 май 2012 г. натоварен трафик е задръстил „Стъпалото на Хилари“. Някои алпинисти прекараха до два часа на тази 12-метрова скална стена под Еверест, губейки телесна топлина. Въпреки това през този ден 234 души стигнаха до върха. Четирима алпинисти загинаха.

СУБИН ТХАКУРИ, UTMOST ADVENTURE TRECKING

СТАНДАРТНИ МАРШРУТИ

- Южна седловина / Югоизточен ръб (Непал)
- Северна седловина / Североизточен ръб (Китай)
- Загинал член на експедицията
- Загинал местен участник

ВРЪХ ЕВЕРЕСТ

ПРИЧИНА ЗА СМЪРТТА

По всички маршрути от първите регистрирани смъртни случаи през 1921 г.

Членове на експедиции	Изтощение	Височинна болест	Цепнати/пропадане на ледопад	Измръзване	Други	Лавина	Пагане
157	18	17	6	25	23	18	50
Местен персонал	83	7	18	1	12	30	15

РЕГИСТРИРАНИ ИЗКАЧВАНИЯ И ЖЕРТВИ КЪМ 21 МАРТ 2013 Г.
ПРИ ТАЗИ ПЕРСПЕКТИВА МАЩАБЪТ ВЪВЪРХУ. СТАНДАРТИЯТ МАРШРУТ
ЮЖНА СЕДЛОВИНА - ЮГОИЗТОЧЕН РЪБ Е ДЪЛЪГ ПРИБЛИЗИТЕЛНО 14,5 КМ.

Винаги ще има хора, които ще искат да покорят най-високия връх, тъй като да си на Еверест крие нещо повече от блъсканицата в тълпата и купищата отпагъци.

бил опитвал. Нямали палатки, спални чували, примуси, шерпи, кислород, храна и вода и никой не очаквал да оцелеят.

„Господи, какъв късмет извадиха – казва Уитакър. – Малко вятър да е имало и са щели да загинат до един. Щеше да е ужасно.“

И четиримата оцелели, макар Ансълд и Бишп да загубили общо 19 пръста на краката. И въпреки че два месеца по-рано алпинистът от Уайоминг Джон „Джейк“ Брайтънбак загинал при инцидент на ледопада Кхумбу, американската експедиция от 1963 г. се превърнала в разказ за героични успехи.

Екипът ни беше на Еверест, за да отбележи годишнината от тази експедиция. Само че, както видяхме, планината се беше превърнала в емблема на всичко сбъркано в алпинизма. За разлика от 1963 г., когато само шестима стъпили на върха, през пролетта на 2012 г. над 500 човека се бяха струпали горе. Когато на 25 май стигнах на самото било, то

беше толкова претъпкано, че нямаше къде да застана. Междувременно долу, при „Стъпалото на Хилари“, опашката беше толкова дълга, че някои от изкачващите се трябваше да чакат над два часа, зъзнейки и губейки сили – макар времето да беше прекрасно. Ако гроздовете от алпинисти бяха попаднали в буря, както се случи с други през 1996 г., броят на жертвите щеше да е потресаващ.

Еверест винаги е бил трофей, но сега, когато почти 4000 души са покорили върха (някои повече от веднъж), този подвиг не значи толкова, колкото преди половин век. Днес приблизително 90% от алпинистите на Еверест са клиенти с водачи, като мнозина не притежават основни планинарски умения. След като са платили между 30 000 и 120 000 долара, за да бъдат в тази планина, твърде много хора наивно очакват да стъпят на върха. Значителен брой успяват, но при кошмарни условия. Двата стандартни маршрута – Североизточният ръб и Югоизточният ръб – са не просто опасно пренаселени, но и отвратително замърсени: от ледниците извират боклуци, а пирамиди от човешки изпражнения задушават височинните лагери. Към всичко това се прибавят смъртните случаи. Освен четиримата алпинисти, загинали на Югоизточния ръб, през 2012 г. живота си загубиха още шест души, трима от тях шерпи.

Очевидно нещо не е наред на най-високия връх на света. Но ако говориш с хората, които го познават най-добре, те ще ти кажат, че още може да бъде спасен.

ШЕЙСЕТГОДИШНИЯТ РЪСЕЛ БРАЙС ръководи *Himalayan Experience* – най-голямата и най-комплексна агенция за турове на Еверест. „Хаймекс“, както я наричат, е водила 17 експедиции до върха както от непалската, така и от китайската му страна. Брайс, новозеландски преселник в Шамони, Франция, е прочут с желязната си дисциплина. Всеки алпинист и шерп в екип на „Хаймекс“ получава радиостанция и инструкции да се обажда всеки ден. Освен това трябва да носи

■ **Експедицията на Еверест през 2012 г.** беше частично спонсорирана от Вашия абонамент. На адрес ngm.nationalgeographic.com/everest ще откриете блог, видеоклипове и снимки.

„Това няма да се случи“ – казва 50-годишният новозеландец Гай Котър. Той е собственик на *Adventure Consultants*, която е водила 19 експедиции до Еверест. „Еверест е голям бизнес за Непал и държавата няма намерение да се откаже от тези пари.“ В страната с население 30 млн. души всеки четвърти живее в бедност. Самият Непал е в критично положение. През 2006 г. приключи десетгодишната гражданска война между маоистите и верните на правителството сили. По-късно монархията беше премахната и беше създадено коалиционно правителство, но последните седем години бяха много смутни и войнстващите политически партии функционираха според временна конституция. Политическата система е „толкова корумпирана и толкова некадърна – е казал редакторът на *Nepali Times* Кунда Диксит, – че да няма правителство е всъщност благотворно, тъй като няма кой да прави всички тези грешки.“

През пролетта на 2012 г. експедициите към Еверест са похарчили в Непал почти 12 млн. долара. Така твърди Анг Черинг Шерпа, собственик на *Asian Trekking*. Министерството е прибрало над 3 млн. долара от разрешителните на алпинистите от 30 чуждестранни експедиции. „Не забравяйте, че Непал е почти провалила се държава – казва Котър. – По-силната намеса на държавата само ще доведе до още корупция.“ Високопланинският водач Дейв Хан споделя това мнение.

Според него не е реалистично да очакваме непалското правителство да наложи решения. „Операторите на Еверест трябва да се съберат и сами да регулират ситуацията.“

„Министерството е раздута и неработеща бюрокрация – казва 50-годишният Конрад Енкър, който през 2012 г. беше водач на подкрепена от *National Geographic* експедиция. – Само малка част от трите милиона, които се трупат ежегодно от разрешителни, стига обратно до планината.“ (Във връзка с тази статия многократно търсихме контакт с министерството, но то отказа коментар.)

Преди десет години Енкър и съпругата му Джени основали Центъра за алпинизъм „Кхумбу“ в село Пхорце, за да подобрят алпинистките умения на шерпите и така да допринесат за безопасността на всички на Еверест. Мнозина от над 700-те завършили центъра вече работят за оператори в планината. В крайна сметка именно шерпите извършват повечето спасителни експедиции. Дануру Шерпа, също възпитаник на центъра, който 14 пъти е изкачвал Еверест, ми каза, че е смъкнал поне петима души от планината, за да им спаси живота.

„Един от очевидните проблеми е, че клиентите не уважават познанията и опита на шерпите“ – споделя Енкър. Вината отчасти е на самите шерпи. Повечето от тях са тибетски будисти, чиято култура и религиозни принципи ги възпират от конфронтации. „Понякога клиентите не се

СВЕТЛИНА, СКАЛИ И

КУЛТ

**Сакрални ниши и
загадъчни кръгове
в Родопите**

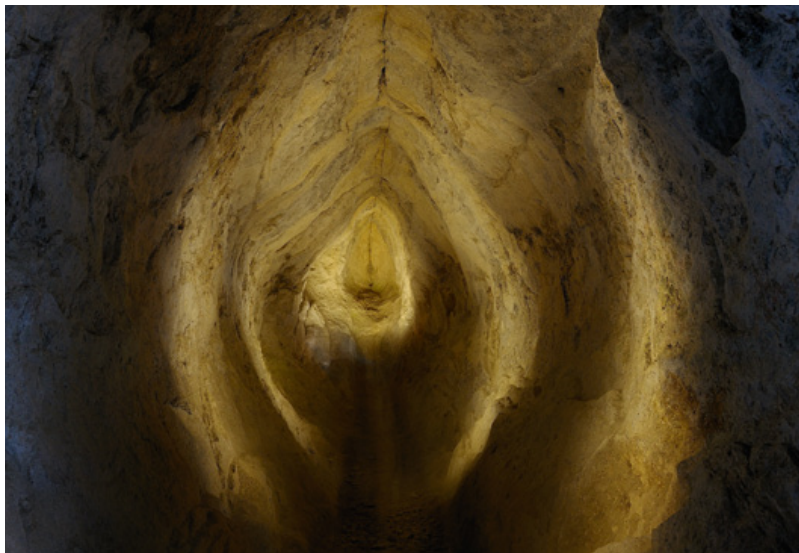

Харман кая, заснета на лунна светлина, със специално осветени ниши в скалата (вляво). Карта на Източните Родопи с по-известните светилища в района.

симир Андонов усеща благоговението, което е владеело древните хора, практикуващи своите церемонии по родопските скали. Има хипотези, че загадъчните ниши са издълбани още през халколита (IV–III хил. пр.Хр.), когато се появяват първите метални сечива, но това е трудно доказуемо. Разкопките на родопските скални светилища през последните десетилетия показват, че най-интензивният период на посещаването им е бил през I хил. пр.Хр. „Открити са и доста материали от бронзовата епоха, а на Белинташ археолозите намериха и от халколита“ – добавя доцент Василева. – Вярвам, че бъдещи интензивни проучвания ще внесат по-голяма яснота относно датирането, характера и функциите на тези светилища.“

ПОВЕЧЕТО СКАЛНО ИЗСЕЧЕНИ мегалитни съоръжения могат да се видят и другаде из планината, докато трапецовидни ниши се срещат само в Източните Родопи, главно в централните им части. Археологът от Националния археологически институт с музей при БАН Георги Нехризов споделя, че техните създатели са се ръководили от все още неизвестни за днешните изследователи принципи. Скалните ниши най-често представляват дъговидно разширяващи се камери с вертикално разположен трапецовиден отвор и равна основа. На някои места могат да се видят отделни хоризонтални и двойни ниши. По-рядко се срещат такива с арковидна форма; отворът на камерите им е дъговиден и по-широк. Открити са и недовършени ниши в различен етап на оформяне – това дава представа как е извършвано изсичането им. Нишите са правени предимно в лесни за обработване скали, но има и издялани в твърди каменни блокове, като тези край Маджарово. Обикновено са разположени върху отвесни, открояващи се скални стени, на труднодостъпна височина и на огрявани от слънцето страни – но ги

Изсечена в скалите
на Белинташ ямка,
вероятно свързана с
култа към Богинята
Майка (Вляво).
Изкуственото
осветление подчер-
тава специфичната
форма на утроба
на пещерата в
Тангаргък кая.

пространени в обособен географски район и често са разположени в общи комплекси – разказва доцент Нехризов. – Самата форма на отворите на нишите вероятно има връзка с трапецовидните планове, напречните и надлъжни сечения и входовете на скалните гробници.“ Съществува предположение, че докато гробниците са предназначени за тракийската аристокрация, то в нишите са поставяни урните с праха на обикновените представители на тракийското общество. Така групите скални ниши са изпълнявали функцията на своеобразни некрополи.

Без категорично да отхвърля възможната връзка между нишите и погребалните практики на траките, Валерия Фол предполага, че изсичането им е било по-скоро еднократен обреден акт, свързан с инициацията на встъпващите в мъжка възраст юноши: „Увиснал между небето и земята на въже или дървена стълба, дълбаейки своята ниша, младежът не само показвал смелост и ловкост, но и участвал в свещения акт на сътворението, проявяващо се в момента, в който слънцето огрявало нишата.“ Проведен преди години експеримент показва, че с древни сечива изсичането на ниша е възможно

да се направи в рамките на един ден. Майя Василева и Георги Нехризов също отбелязват, че е вероятно изсечените в групи ниши в Глухите камъни да са правени по време на календарни празници или при инициации на младежи от съответен род, клан или племе. Друга, паралелна хипотеза определя нишите като места за оставяне на ритуални дарове по време на такива празници.

Според професор Валерия Фол на някои места, макар и извън Родопите, слънчевите светилища са с толкова жизнена обредност, че тя не е напълно изчезнала и до днес. До Куманово, в съседна Македония, се намира пещерата „Дяволска църква“, където и сега кръщават децата на семейства, изгубили преди това няколко рожби. Относително доскоро по олтарите и слънчевите кръгове там момичета оставяли жертвени питки в дар на мечките – „а мечката е свещеното животно на тракийската богиня Бендида“, напомня Валерия Фол. Благодарение на светлинните експерименти на Красимир Андонов при заснемането на култовите скално изсечени паметници в Източните Родопи част от виталността на древните вярвания и обреди достига и до нас. □

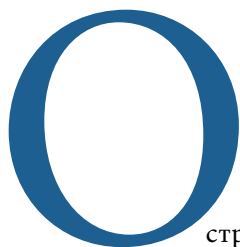

Един бунтарски начин на живот гасне в Норвегия

Последните КИТОЛОВЦИ на Севера

Текст: Роф Смит

Снимки: Маркър Блийсдейл

Островите Лофотен в далечния норвежки север винаги са били отделен свят – подобна на полуостров верига от диви скалисти склонове, вдаващи се в Норвежко море над Северния полярнен кръг. Скандинавският фолклор разказва, че техният дълъг планински гръбнак е обиталище на тролове и валкирии – девиците, които отвеждат посечените воители на Валхала, а фиордите им са драматичен фон на някои от най-величествените викингски саги.

В ялната лятна утрин малко дървено корабче пърпори през заледените простори на Вестфюрен, а дирята му къдри свършените огледални отражения на околните планини. Капитанът Ян Бьорн Кристиансен, на 69, плава по тези води вече повече от 50 години, от които последните 40 все с това обветрено корито, което съвсем не по случайност се казва също „Ян Бьорн“. Името му подхожда, тъй като човекът и корабът имат много общо помежду си: и двамата са корави, опитни китоловци, норвежци до мозъка на костите си – упорити, практични и яки. И двамата носят белезите на многогодишния тежък труд в морето.

През летния китоловен сезон Кристиансен ще харпунира 30–40 малки ивичести кита, ще разфасова трупове на палубата и ще продаде месото направо през борда на местните търговци на морски храни по крайбрежието. Въпреки международния мораториум върху търговския улов на китове Кристиансен и други норвежци упорито ловят малки ивичести китове – макар по практически причини да го правят само в норвежки териториални води. През петте си десетилетия като китоловец Кристиансен

е бил свидетел на много бури и в морето, и на сушата. Преживял е опасните години на екологичните войни, когато активисти саботираха и потопиха много от китоловните кораби на Лофотен. Освен това преди няколко години оцелял от ужасен инцидент на борда, когато харпунът рикоширал, едва не го убил и го оставил с осакатена лява ръка. На следващия сезон отново се върнал да ловува китове.

Но в това спокойно лятно утро, докато насочва кораба към стара китоловна база, Кристиансен предвеща края не само на собствената си дълга кариера, но и на един

цял начин на живот. Едноименният му кораб е един от едва двацет, излезли на лов през този сезон – блед отглас от близо двестате китоловци, които обикаляли крайбрежните води на Северна Норвегия в края на 50-те години, когато Кристиансен за първи път вкусил китоловството като обикновен моряк.

Песента им е изпята не заради недостиг на китове, нито дори заради сложната китоловна политика. Причината е далеч по-прозаична и безжалостна: норвежките деца – дори тези, които растат на моряшката твърдина Лофотен – просто вече не искат да стават китоловци. Вместо това се стремят към без-

*Мариус Хансен спуска към китово месо в трюма по сигнал на китоловеца Ян Бьорн Кристиансен.
„Китоловството е моят живот“ – казва Кристиансен, който започнал като моряк през 1958 г. За Хансен, студент по психология в университета в Тромсьо, то е просто работа за през лятото.*

Популацията на малки ивичести китове в Северния Атлантик наброява стабилните 130 000 животни. Всъщност на изчезване са китоловците.

Стотици рибарски лодки са задръстили пристанището на Хенингсвер през 1951 г., привлечени към Лофотен от доходоносната зимна миграция на треската. Днес работник от рибна фабрика в Рьост (вдясно) се готви да разтовари улова на много по-малка риболовна флотилия. Преработвателните траулери и големите компании са изхвърлили от бизнеса много семейни фирми.

СВЕРЕ А. БЬОРЕТЦЕН, NTB SCANPIX (ГОРЕ)

Само че норвежките рибари обвинили новата индустрия за слабите сезони през 70-те години на XIX в., тъй като се смятало, че китовете изтласкват пасажите от риба треска по-близо до брега, където хората могли да ги ловят с малки лодки. След поредица ожесточени спорове между рибари и китоловци Норвегия станала първата страна, забранила лова на китове в своите териториални води, като през 1904 г. обявила десетгодишен мораториум. Оттогава насетне норвежките китоловци преследвали плячката си сред просторите на Северния Атлантик и в богатите води на Антарктика.

Приблизително по същото време риболовната флотилия на Лофотен започнала прехода от платна към машини. Вече побързоподвижни, някои рибари се обърнали към китоловството като още един начин да

Прием по норвежки

Знамена, птици, лодка и арка, направена от бали с риба треска, посрещнали престолонаследника принц Густав през 1887 г. при посещението му на норвежкото пристанище Хамерфест – един от най-северните градове в света. „Целият град е от дърво“ – така твърди бележката към тази снимка.

Всичката тази дървения щяла да се окаже проблем. През 1890 г. градът бил унищожен от пожар. Построеният наново Хамерфест бил повторно изгорен през 1945 г. – този път по нареждане на Хитлер.

Хамерфест обаче отново възкръснал от пламъците. Днес тук живеят около 10 000 души, а морето все още е основен източник на препитание.

—Маргарет Закоуиц

Ретро архив Разгледайте снимките на интернет адрес nationalgeographic.bg.

**Библио.бг - платформа за електронни
книги и списания**

Чети каквото обичаш!

www.biblio.bg

